

Öğretmen Yetiştiren Akademisyenlerin ve Ortaokul Öğretmenlerinin Kök Değerlere İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Çalışma

Sadettin ERBAŞ¹ Bahadır KILCAN² Ümit YEL³ Zeynep YAYLACI KILIÇ⁴ Tevfik PALAZ⁵ Tuğba KILCAN⁶

¹Doktora Öğrencisi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye s.eras66@gmail.com

²Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Ankara, Türkiye

(Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

³Dr., Malatya, Türkiye, umtyel@gmail.com

⁴Doktora Öğrencisi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye zeynepyylc@gmail.com

⁵Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Ankara, Türkiye

⁶Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye kilcantugba@gmail.com

Makale Bilgileri	ÖZ
<p>Makale Geçmişi Geliş: 02.08.2022 Kabul: 09.09.2022 Yayın: 30.09.2022</p> <p>Anahtar Kelimeler: Kök Değerler, Akademisyen Görüşleri, Öğretmen Görüşleri, Nitel Araştırma.</p>	<p>Öğretmen yetiştiren farklı bilim dallarında görev yapan akademisyenlerin ve ortaokullardaki farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerin kök değerlere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma nitel araştırma paradigmasına uygun olarak tasarlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcı grubu 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemine uygun olarak belirlenen ve Ankara'daki devlet üniversitelerinde görevli 14 akademisyen ile yine aynı ilin merkez ilçeleri olan Yenimahalle, Mamak ve Çankaya'daki ortaokul ve imam hatip ortaokullarında görev yapan 24 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacılar daha önceden belirledikleri akademisyenlerle onların belirledikleri bir ortamda yüz yüze, öğretmenlerle ise online ortamda görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Her iki katılımcı grubundan elde edilen verilerin analizi nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ise akademisyen olan katılımcılar tarafından genelde kök değerlerin bilinmediği buna rağmen akademisyenlerin kök değerlerin gerekli olduğunu belirttikleri, kök değerlerin kazandırılması noktasında değerler eğitimi yaklaşımlarını bilmedikleri, kök değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığının tespiti için genel olarak gözlem ve görüşmenin kullanılması gerektiğini belirttikleri, kök değerler bağlamında da programlarını genel olarak yetersiz gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Diğer taraftan öğretmen olan katılımcıların sonuçlarına bakıldığında ise katılımcıların genel olarak kök değerleri bildikleri ve gerekli gördükleri, genel olarak onların da akademisyenler gibi değer eğitim yaklaşımlarını bilmedikleri, kök değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığının tespiti için onların da genel olarak gözlem ve görüşmenin kullanılmasından söz ettikleri ve genel olarak onların da kök değerler açısından programlarını bazı sebeplerden dolayı yetersiz gördükleri sonuçlarına ulaşmıştır. Bu sonuçlar neticesinde; kök değerlerin gelecek kuşaklara başarılı bir şekilde kazandırılması için hem öğretmen yetiştiren akademisyenlerin hem de kök değerlerin kazandırılmasından birinci derecede sorumlu olan çeşitli branşlardaki öğretmenlerin kök değerler ve eğitimi konusundaki eksikliklerinin giderilmesi için çeşitli eğitimsel faaliyetlerin yapılması önerilmektedir.</p>

Teacher Training Academics and Secondary School Teachers on Root Values: A Qualitative Study

Article Info	ABSTRACT
<p>Article History Received: 02.08.2022 Accepted: 09.09.2022 Published: 30.09.2022</p> <p>Keywords: Root values, opinions of academicians, opinions of teachers, qualitative research.</p>	<p>This study was designed and conducted in accordance with the qualitative research paradigm to determine the views of academicians working in different branches of science that train teachers and teachers working in different branches in secondary schools. The participant group of the research was determined in accordance with the easily accessible case sampling method in the spring term of the 2020-2021 academic year, with 14 academicians working at state universities in Ankara and working in secondary schools and imam hatip secondary schools in Yenimahalle, Mamak and Çankaya, the central districts of the same province. It consists of 24 teachers. A semi-structured interview form created by the researchers was used to collect data in the study. The researchers conducted face-to-face interviews with the academicians they had previously determined in an environment determined by them, and with the teachers in an online environment. The analysis of the data obtained from both participant groups was carried out with content analysis, which is frequently used in qualitative research. When we look at the results of the research, it is seen that the root values are not generally known by the academicians, although the academicians stated that the root values are necessary, they do not know the approaches to values education at the point of gaining the root values, they stated that observation and interview should be used in general</p>

to determine whether the root values are gained or not, and they do not plan their programs in the context of root values. It was concluded that they were generally considered inadequate. On the other hand, when we look at the results of the participants who are teachers, it is seen that the participants generally know the root values and they consider it necessary, they do not know the values education approaches like the academicians, they also talk about the use of observation and interview in order to determine whether the root values are gained or not, and in general they do not know the values education approaches. In terms of root values, it was concluded that they found their programs insufficient for some reasons. As a result of these results; It is recommended to carry out various educational activities in order to eliminate the deficiencies of both the academicians who train teachers and the teachers in various branches, who are primarily responsible for the acquisition of root values, in order to successfully teach the root values to future generations.

Anf/Citation: Erbaş, S., Kılcan, B., Yel, Ü., Yaylacı-Kılıç, Z., Palaz, T. & Kılcan, T. (2022). Öğretmen yetiştiren akademisyenlerin ve ortaokul öğretmenlerinin kök değerlere ilişkin görüşleri: nitel bir çalışma. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF) Dergisi, 4 (2), 360-375.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

İnsanların birlikte hayat sürme ve ortak yaşam alanlarını paylaşmak mecburiyetinde kalmaları, toplumsal huzur için birtakım kuralların oluşması gerekliliğini gündeme getirmiş ve bunun için bilim adamları yüzyıllar boyunca dünyanın bütünü için en büyük iyiliği, huzuru ve bütüncül yaşamayı sağlayacak davranış prensipleri için çaba göstermişlerdir (Montagu, 2000).

Gerek bireysel gerekse ve daha çok da toplumsal manada bir çabanın ürünü olarak hem bireyin topluma kazandırılmasında hem de toplumsal anlamda huzurlu ve sağlıklı bir birlikteliğin devamlılığında pay sahibi olan değerler, insanların birlikte ve sorunsuz yaşamasına imkân sağlayacak rollere göre hareket etmesine zemin hazırlamaktadır. Toplumsal huzurun sağlanması, bunun devamlılığı ve bu işleyişin gelecek nesillere aktarılması konularında insanın ve toplumun tam da merkezinde bir kavram olarak varlığını koruyan değerler psikolojiden ekonomiye, felsefeden sosyolojiye kadar farklı birçok çalışma alanı tarafından ilgi duyulan, hakkında çaba gösterilen bir kavram olarak baş göstermektedir (Günör, 2021, s.83).

Kavram, bazı eylemler ve amaçlar hakkında yargılamada bulunabilmek için ve bir grubun üyelerinin duygusal açıdan kuvvetli bağlarından meydana gelmiş olan soyut ve genelleştirilmiş davranışsal ilkeler (Theodorson ve Theodorson, 1979); bireylerin ne şekilde düşündüğü, nasıl karar verdiği ve buna yönelik nasıl davranış oluşturduğu konusunda bir çerçeve sunan köklü inançlar (Brand, 1999, s.42); fayda sağlayan ve istek ve ilgi duyulan ve bunlardan ötürü de ulaşılmak istenenler (Gökalp, 2021, s.7); insan davranışlarına kılavuzluk eden, belli eylemlerin iyi veya arzuya değer olduğuna karar verilen standartlara referansta bulunmak için kullanılan (Halstead & Taylor, 2000, s.169); toplumdaki sosyal kontrol mekanizmasının işleyebilmesinde önemli bir yeri olan (Özensel, 2021, s.61) ve bazı davranışlar ve kararlar için referans noktaları olarak hareket eden ilkeler, temel inançlar, idealler (Halstead, 2005, s.4) olarak nitelendirilmektedir.

Farklı disiplinlerin perspektifinden yapılan tanımlamalar değerlendirildiğinde değerlerin ne kadar zengin bir içeriğe sahip olduğu ve hem insanlar hem de toplumlar için ne denli önemli görevler üstlendiği ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması mevzusu başta eğitim kurumları olmak kaydıyla toplumun her kesimi tarafından desteklenmesi gereken bir konudur.

Değerler eğitimi dünyanın farklı bölgelerinde çeşitli isimlerle (karakter eğitimi, ahlak eğitimi, kişisel/toplumsal eğitim, vatandaşlık eğitimi, kamusal eğitim, dini eğitim, demokratik ve moroloji eğitimi, sosyal beceri eğitimi, sosyal sorumluluk eğitimi vb.) anılsa da (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.74; Veugelers & Vedder, 2003, s.378) genel manada duyuşsal alan eğitimini ön planda tutan eğitimsel faaliyetleri içeren çabalar olarak görülebilir (Kaymakcan ve Meydan, 2020, s.141). Değerler eğitiminin farklı isimlerle anılmasının temelinde farklı felsefi ve psikolojik esaslar yer alsa da bunların bazen birbirlerinin eksik yönlerinin tamamladıkları ve bundan dolayı da iç içe geçtikleri ve hatta bazılarının tanımlamalarının diğerlerini kapsayacak şemsiye bir kavram şeklinde alanyazında yer aldığı da bilinmektedir (Ekşi ve Katılmış, 2020, s.20; Yılmaz, 2017).

Değerler eğitimi toplumun geleceği için gelecek nesillere kazandırmak istediğimiz değerler hakkında eyleme geçmeksizin bol miktarda düşünülen, kazandırmak istediğimiz değerler hakkında listeler tutmaktan, değerler hakkındaki yaşanmışlıkları yâd etmekten daha ötesine giderek (Freakley, Burgh, & MacSporran, 2008, s.1) değerleri kazandıracığımız çeşitli merkezlerde (eğitim kurumları, evler, kulüpler, dini kuruluşlar, gençlik

merkezleri) değer kazandırma konusunda yetkinlik sahibi kimseler tarafından bireylerin ve toplumun kısa ve uzun vadeli refahı için insanlara yardım edilen faaliyetler olarak ifade edilebilir (Robb, 1998). Burada değerler eğitiminin hemen her ortamda gerçekleştirilebilecek faaliyetler olduğu belirtilmektedir. Bu doğrudur ancak son yıllardaki çalışmalar, değerler eğitiminde bireyin daha önceki yerlerde (aile ve kısmen çevre) değerler eğitimine ilişkin yaşamış olduğu kazanımların üzerine daha fazlasının planlı ve programlı bir şekilde, sistematigi de bozmadan inşa edildiği yerler olarak okulları göstermektedir (Cummings, 2009; Toomey, 2009, s.148).

Okullar değerler eğitimi için oldukça geniş bir yelpaze sunan faaliyet alanlarına sahip kurumlardır. Buralardaki hemen her faaliyette değerler eğitimine ilişkin bir parça da olsa örnekler yer alabilir. Ancak okullarda değerler eğitiminin planlı ve programlı bir şekilde devam edebilmesinde okullarda okutulan dersler ve bu derslerin müfredatları önemli bir paya sahiptir. Bu bilinçten hareketle ülkeler bu derslerin müfredatları bazı ihtiyaçlar ve çağın gerekliliklerini de gerekçe göstererek zaman zaman yenileme yoluna gitmektedirler. Türkiye’de de benzer sebeplerden dolayı 2018 yılında ortaokullarda okutulan derslerin müfredatlarının geneli yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden değerler eğitimi de payını almış ve daha önceden her programda bulunmayan değerler eğitimi meselesi artık ilgili değişikle müfredatlarda “Değerlerimiz” başlığıyla kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) olarak yer almıştır. Bunun yanında programlarda ortak olarak değerler eğitimi ile ilgili “değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2018) denilerek, hedeflenenlerden söz edilmiştir.

Okullarda gerçekleştirilen değerler eğitimi faaliyetlerinde derslerin yalnız başlarına bir başarıya imza atamayacakları bilinen bir gerçektir. Burada dersleri okutan öğretmenlerin kök değerlere, bunların eğitime ilişkin düşünceleri ve yeterlikleri yapılacak olan faaliyetin kaderini ortaya koyacaktır. Öte yandan dersleri okutan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine hazırlandıkları, bunun eğitimini aldıkları lisans hayatları boyunca onların mesleğe hazırlanmasında pay sahibi olan öğretim elemanlarının da kendi alanlarında yer alan kök değerlere ve bunların eğitime ilişkin görüş ve düşünceleri hem kök değerlerin öğretimini yapacak olan öğretmenlerin kök değerler konusundaki yeterliklerinde hem de gelecek nesillere kazandırılacak olan kök değerlerin eğitiminde doğrudan ve dolaylı olarak etki, edeceği düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koyan çalışmaların (Akınar ve Özdaş, 2013; Arpacı, 2014; Balcı ve Yanpar Yelken, 2013; Başcı, 2012; Bayırlı, Doruk ve Tüfekci, 2020; Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013; Deniz, 2018; Erkuş ve Yazar, 2013; Gözel, 2018; Kozikoğlu, 2018; Meydan ve Bahçe, 2010; Özalp-Kaplan, 2014; Özdemir, Boydak Özcan, ve Akgün, 2017; Uzun ve Köse, 2017; Yalar ve Yanpar-Yelken, 2011; Yazar ve Yanpar-Yelken, 2016); kök değerlere ve eğitime yönelik öğretmen görüşlerini temele alan çalışmaların (Duran ve Bitir, 2021; Gündüz, 2019; Kılcan, 2020; Topal, 2019; Pırnaz, 2020) varlığı bilinmektedir. Ancak, hem farklı branşlardaki öğretmenlerin ve hem de farklı alanlarda öğretmen yetiştiren öğretim elemanlarının değerler ve kök değerlere ilişkin görüş ve düşüncelerini inceleyen araştırmaya alan yazında rastlanılmamıştır. Bu bağlamda mevcut araştırma öğretmen yetiştiren farklı disiplinlerdeki öğretim elemanlarının ve farklı branşlardaki kök değerlerin kazandırılmasında sorumluluğu bulunan öğretmenlerin kök değerlere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma, kök değerlerin ve eğitiminin çeşitli branş öğretmenleri ve öğretim elemanlarınca nasıl değerlendirildiğini gözler önüne sermesi bakımında önemlidir. Çünkü kök değerlerin ve eğitiminin geleceği ve başarıya ulaşması, öğretmen yetiştiren farklı alanlardaki öğretim elemanlarının ve çeşitli branşlardaki öğretmenlerin, bu konuyu benimsemeleri ve üzerlerine düşen sorumluluklarını yerine getirmelerine bağlıdır. Ayrıca çalışmanın farklı branşlarda kök değerleri ve eğitimi konu alan çalışmalara yol göstereceği, daha sonraki dönemlerde değerler ve kök değerler konusunda yapılacak olan çeşitli derslerin müfredatlarının geliştirilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Etik Hususlar

Bu makale, Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu’nun 12.01.2021 tarih ve 01 sayılı toplantısında görüşülmüş ve 2021/90 Araştırma Kod Numarasıyla etik açıdan uygun bulunmuştur.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Öğretmen yetiştiren fakültelerde görev yapan akademisyenlerin ve ortaokullarda görevli öğretmenlerin kök değerlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma nitel araştırma paradigması içerisinde değerlendirilen temel nitel araştırma desenine uygun olarak yürütülmüştür. Merriam (2013) temel nitel araştırma deseninin, araştırmanın çalışma grubuna dâhil edilen bireylerin hayatı nasıl yorumladıkları ve yorumladıkları hayatı ne şekilde anlamlandırdıkları ile ilgilendiğini belirtmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmada araştırmacılar tarafından, akademisyenlerin çeşitli görev ve sorumluluklarının yanında; kök değerlerin öğrencilere

kazandırılmasında doğrudan etkili olan öğretmenlerin yetiştirilmesinde de sorumluluklarının olduğu düşüncesi ile ortaokullardaki öğretmenlerin kök değerlerin kazandırılmasında bizzat görev sahibi olmalarından hareketle, onların kök değerlere ve eğitime ilişkin yorumları ile kök değerlere ne şekilde anlamlar atfettikleri bu çalışmanın temel nitel araştırma deseninde tasarlanmasının ve yürütülmesinin gerekçesini oluşturmaktadır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcı grubu 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi içerisinde Ankara'daki devlet üniversitelerinde Doktor öğretim üyesi (1 katılımcı), Doçent (4 katılımcı) ve Profesör (9 katılımcı) kadrolarında, ortaokuldaki derslerin öğretmenlerinin yetiştirildiği anabilim dallarında görev yapan (Sosyal bilgiler eğitimi (3 katılımcı), Tarih eğitimi (1 katılımcı), Fen bilgisi eğitimi (1 katılımcı), Müzik eğitimi (1 katılımcı), Güzel sanatlar eğitimi (1 katılımcı), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri eğitimi (1 katılımcı), Din eğitimi (1 katılımcı), Yabancı diller eğitimi (2 katılımcı), Türkçe eğitimi (2 katılımcı), Beden eğitimi ve spor (1 katılımcı)) branşlarında görev yapan ve yine Ankara'nın merkez ilçeleri olan Yenimahalle, Mamak ve Çankaya'daki ortaokul ve imama hatip ortaokullarında Beden eğitimi ve spor öğretmeni (2 katılımcı), Bilişim teknolojileri öğretmeni (2 katılımcı), Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni (2 katılımcı), Fen bilimleri öğretmeni (2 katılımcı), Görsel sanatlar öğretmeni (2 katılımcı), Yabancı dil (İngilizce) öğretmeni (2 katılımcı), T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretmeni (2 katılımcı), Matematik öğretmeni (2 katılımcı), Müzik öğretmeni (2 katılımcı), Sosyal bilgiler öğretmeni (2 katılımcı), Teknoloji tasarım öğretmeni (2 katılımcı) ve Türkçe öğretmeni (2 katılımcı) olarak görev yapan ve kolay ulaşılabilir durum örneklemesine göre belirlenen 14 akademisyen (2 kadın, 12 erkek), ile 24 öğretmenden (15 kadın, 9 erkek) oluşmaktadır. Katılımcı grubu olan akademisyenlerin ve öğretmenlerin kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemine uygun olarak belirlenmesi araştırmacıların bazılarının katılımcı grubundaki kişilerle daha önceden ve araştırmanın verisinin toplandığı zamanda aynı kurumda tanışıyor olmalarıyla açıklanabilir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formundaki sorular, doktora eğitimine devam eden araştırmacılarla diğer araştırmacılar arasında kök değerlerin gerekliliğine, nasıl kazandırılabileceğine, nasıl ölçülebileceğine ve derslerin öğretim programlarındaki kök değerlerin yer alma durumlarına ilişkin yapılan fikir taramaları sonucunda ortaya çıkartılmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan fikir taraması neticesinde oluşturulan soruların ilk hallerine ilişkin tekrar gözden geçirmeler yapılarak bazı soruların aynı anlamlara gelebileceği endişesiyle oluşturulan sorular sadeleştirilmiştir. Daha sonra oluşturulan sorular, bir alan uzmanı ile bir dil bilim uzmanına sorulara ilişkin önerileri sunmaları amacıyla e-posta aracılığıyla gönderilmiştir. Alan uzmanının iki sorunun aynı anlama gelebileceğini belirtmesi ve bunun üzerine araştırmacıların da görüş birliğine varmaları neticesinde iki soru tek soruya düşürülmüş, dil bilim uzmanından gelen herhangi bir düzeltme önerisi olmadığından altı soruluk veri toplama aracına son şekli verilmiştir.

Verilerin toplanması

Araştırmacılar öncelikle ortaokulda okutulan derslerin öğretmenlerinin yetiştirildiği anabilim dallarının listesini çıkarmışlardır. Daha sonra Ankara'daki üniversitelerin belirlenen anabilim dallarında görev yapan öğretim üyelerinin listesine üniversitelerin WEB sayfalarından ulaşarak, her anabilim dalından minimum birer kişi ile temasa geçmişler ve yapılacak araştırmanın amacı hakkında bilgi vermişlerdir. Daha sonra doktora eğitimine devam eden araştırmacılar, temasta bulunulan öğretim üyeleri ile onların belirledikleri yerde ve zaman diliminde veri toplamak için bir araya gelmişlerdir. Her öğretim üyesine öncelikle araştırmanın amacı hakkında tekrar bilgi verilmiş ve sonrasında ise araştırmacıların telefonlarında bulunan ses kayıt uygulaması aracılığıyla görüşmelerin daha sonra yazıya aktarılarak analiz edilmek amacıyla kayıt altına alınacağını, eğer izin vermezlerse bunun yapılmayacağını görüşmecilere belirtilmiştir. Katılımcılardan Profesör olan ve fen bilgisi eğitiminde görevli bir katılımcı, Doçent olan ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitiminde görevli bir katılımcı ve yine Doçent olan ve sosyal bilgiler eğitiminde görevli olan bir katılımcı "*kök değerlere ilişkin*", "*kendi programlarında kök değerlerin varlığına ilişkin*" bir bilgilerinin olmadığını beyan etmeleri üzerine o katılımcılarla görüşmeler tamamlanamamıştır. Geriye kalan 11 akademisyen katılımcı ile yaklaşık 10-25 dakikalık zaman dilimlerinde salgın koşullarında yapılan uyarılara da dikkat edilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bir diğer çalışma grubu olan öğretmenler ile yapılacak olan görüşmeler için ortaokul ve imam hatip ortaokullarında görev yapan ve araştırmacıların bazıları tarafından daha önceden tanışık olan öğretmenlerin listesi çıkarılmıştır. Daha sonra her branştan ikişer öğretmen (T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersine sosyal bilgiler öğretmenleri girdiği için onlardan 4 kişi belirlenmiştir) belirlenerek öğretmenlerin uygun oldukları bir zaman diliminde, Covid 19 pandemisinden kaynaklı öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda kapanmaların olacağı düşüncesinden hareketle online ortamlar üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler ortalama 20-25 dakikalık zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler öğretmenlerin de onayları alınarak kayıt altına

alınmış daha sonra elde edilen verilerin Word ortamında yazıya aktarılmasıyla ilgili kayıtlar araştırmacıların kayıtlarından silinmiştir.

Verilerin Analizi

Akademisyen olan katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilen verilerin analiz edilmesi görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacıların telefonlarında yer alan kayıt programından her bir katılımcıya ait verilerin bilgisayarlara aktarılmasıyla başlamıştır. Öğretmen olan katılımcılarla online ortamlar üzerinden gerçekleştirilen görüşmeler ise yine bilgisayara aktarılarak tüm veriler görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacılar tarafından tek tek dinlenerek Word formatında yazıya dönüştürülmüştür. Sonrasında tüm veriler kodlar (Akademisyenlere A-1, A-14, Öğretmenlere Ö-1, Ö24) verilerek numaralandırılmıştır. Daha sonra araştırmacılar sistemli halde bulunan veriler üzerinden kodlamalar yaparak sonrasında ise bu kodlamalardan yola çıkarak da temalara ulaşarak içerik analizini gerçekleştirmişlerdir. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel'e (2010) göre içerik analizi yöntemi özellikle sosyal bilimler alanında çokça tercih edilen analiz teknikleri arasında gösterilmektedir. İçerik analizi ile amaç, belli ilke ve kurallara uyarak elde edilen bir verinin kodlanması ve bu kodlamalardan yola çıkarak temalar şeklinde genel verinin özetlenmesidir. Bu bağlamda mevcut çalışmada gerçekleştirilen içerik analizi sonrasında oluşan temalar ile o temaları oluşturan kodların raporlaştırılmasında katılımcılara ait görüşme verilerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Verilerin analizi sonucunda oluşturulan raporlaştırmada öncelikle akademisyen olan katılımcıların daha sonra da öğretmen olan katılımcıların bulgularına yer verilerek sistemli bir sunuş hazırlanmıştır.

BULGULAR

Akademisyen olan katılımcılara ait bulgular

Akademisyen olan katılımcılardan elde edilen verilere dayalı olarak yapılan içerik analizi sonucunda çalışmanın bulgularının beş temel tema etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu temalardan birincisi "*akademisyenlerce kök değerler*", ikincisi "*kök değerlerin gerekliliği*", üçüncüsü "*kök değerlerin kazandırılması*", dördüncüsü "*kök değerlerin kazanımının ölçülmesi*" ve beşincisi "*kök değerler bağlamında programın yeterliği*" şeklindedir. Araştırmanın analizi kısmında benimsendiği şekliyle, yapılan içerik analizi sonucunda bulgulara yönelik ulaşılan kodlar ile bu kodlar doğrultusunda ortaya çıkan bağlantı çalışmanın bu başlığı altında katılımcıların görüşlerinden aynen alıntılar yapılarak raporlaştırılmıştır.

Akademisyenlerce kök değerler

Akademisyen olan katılımcı grubunun görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan verilere yönelik olarak gerçekleştirilen içerik analizi neticesinde kök değerlerin akademisyenler tarafından bilinip bilinmediğine ilişkin görüşlerde kök değerlerin katılımcılarınca büyük oranda "*hiç bilinmediği veya yanlış bilindiği*" ve bunun yanında bazı katılımcılar tarafından ise "*kısmen bilindiği*" şeklinde bulgular ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların tarafından kendi programlarında yer alan kök değerlerin bilinip bilinmediğine ilişkin ortaya çıkarılan en önemli noktalardan biri bireylerin kök değerleri *hiç bilmediklerine* ve *yanlış bildiklerine* yönelik düşüncelerdir. Bu düşünceler "*İngilizce öğretim programında özel olarak bize mahsus kök değerler olup olmadığını bilmiyoruz doğrusu ama bizim öğrencilerimizden değerler olarak beklediğimiz daha çok yabancı dille ilgili... Kök değerler yabancı dille ilgili diğer müfredatımızda yer alan şeyler değil, bunlara biz gizli müfredat dediğimiz bütün derslerin ortak amacı olduğu için tabii ki burada bunların tamamına katılıyoruz*" (A-1), "*Kök değerleri bilmiyorum. Daha doğrusu kök değer derken şu an ne kastettiğinizi tam çıkaramadım.*" (A-9) ve "*Açıkcısı programı inceleme fırsatım olmadı; ama beden eğitiminin temel duyuşsal alandaki özelliklerini ve bireye katacağı kazanımlarla ilgili bilgi sahibiyim az çok... Ama bunu sistematik halde şu kadardır, şunlardır diyecek bir pozisyonda değilim.*" (A-11) şeklindeki ifadelerle ortaya konmaktadır.

Kök değerleri hiç bilmeyen ve yanlış bilen katılımcıların yanı sıra bazı akademisyen katılımcıların ise kök değerleri kısmen bildikleri söylemlerinden anlaşılmaktadır. Bu düşünceler katılımcıların "*Şimdi mantıklı düşünüyem bakayım. Bayrağa saygı, vatanseverlik olabilir, hoşgörü, yardımseverlik, çalışkanlık, bilimsellik, adil olma olabilir, adalet olabilir.*" (A-3) ve "*Biliyordum...Geçen hafta baktığımızda şey vardı dürüstlük vardı, vatanseverlik, insan haklarına saygı veya hoşgörü, adil olma, sorumluluk, duyarlılık... Şu an aklıma gelen bu altı yedi tanesi...*" (A-5) yönündeki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Kök değerlerin gerekliliği

Akademisyen olan katılımcıların görüşlerinden hareketle elde edilen veriler üzerinden yapılan analize göre katılımcılar kendi öğretim programlarında yer alan kök değerlerin *gerekli* olduğunu dile getirdikleri görülmektedir. Bunun yanında bazı katılımcıların düşüncelerinden bu gerekliliğin "*toplumsal açıdan gereklilik*", bazılarının

düşüncelerinden “*bireysel açıdan gereklilik*”, bazılarının düşüncelerinden ise “*ders açısından gereklilik*” şeklinde ifade edildiği, öte yandan da bazı katılımcı ifadelerinden kök değerlerin “*gerekli ama!*” şeklinde düşünüldüğü belirlenmiştir.

Toplumsal açıdan gereklilik

Katılımcılardan bazıları kendi programlarında yer alan kök değerlerin gerekliliği düşüncelerinin yanında bu gerekliliğin toplumsal açıdan bir gereklilik olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünceler onların “*Bence gerekli kök değerler, bu değerler olmadan tamamen diğer bilgilerle öğrencilerimizi donatmak eksikliklerdir. Bu değerler yok ama çocuk diğer bütün becerileri bilgileri kazanmış, ondan biz faydadandan çok zarar bile görebiliriz. Yani belli değerlere sahip olmayan insanların kültürlü bilgili olması kontrolsüz güç gibi bir şeydir yani faydadandan çok zarar bile getirebilir. Çok önemli değerler derslerin kendisi kadar onlardan bile önemli bence.*” (A-1) ve “*Gereklidir. Çünkü kök değerler konusu aslında bir kültürün bir toplumun en dinamik taraflarını oluşturuyor. Yani toplum millet olma şuurunun temellerini biz burada atmış oluyoruz bir anlamda...*” (A-12) yönündeki ifadeleriyle açıklanabilir.

Bireysel açıdan gereklilik

Bazı katılımcılar kök değerlerin yine gerekli olduğunu belirtmekle birlikte bu gerekliliğin bireysel açıdan bir gereklilik olduğunu altını çizmektedirler. Bu düşünceler onların “*Bu değerlerin verilmesi insanın bir bütün haline, zihin, duyu ve ahlaki bir varlık olarak yetiştirilmesi açısından olması gereken ve en temel kadim değerler*” (A-14) ve “*Bu değerler gerekli, insan olmanın bilinciyle alakalı... İnsanı insan yapan değerler bunlar*” (A-5) şeklindeki ifadelerinde de görülmektedir.

Ders açısından gereklilik

Katılımcılardan bazıları da diğer katılımcılar gibi kök değerlerin gerekli olduğunu vurgulamakla beraber okuldaki dersler açısından bu gerekliliğin olması gerektiğini işaret etmektedirler. Bu durum onların “*Gerekli olduğunu düşünüyorum; çünkü İngilizcede tema kullanıyoruz. Ve bu temalar aynı zamanda değerler eğitimi şeklinde de olabiliyor. Bu bütün müfredatta var yanlış bilmiyorsam. Diğer derslerde de olan bir şey. Değerler eğitimi de var olan temalardan biri olabiliyor ya da var olan temaya entegre edilebiliyor*” (A-8) ve “*Beden eğitimi ve spor üzerinden gidecek olursak, beden eğitimi sadece fiziksel gelişimi destekleyen bir ders olmanın ötesinde aynı zamanda bireyin duyuşsal özelliklerini de yüceltmeye ve ona çeşitli kazanımlar kazandırmaya yönelik bir sistemli bir mekanizma olması beklenir. Beden eğitiminin kendi dinamikleri içerisinde var olan temel değerlerle alakalı kazanımları bütünüyle kazandırmak yönünde bir uğraşı vardır...*” (A-11) yönündeki düşünceleriyle açıklanabilmektedir.

Gerekli ama!

Bazı katılımcılar kök değerlerin gerekliliği konusunda diğer katılımcılarla aynı fikirde olmalarına karşın bazı endişelerden dolayı bu gerekliliğin bir fırsata çevrilemeyebileceği kaygısı taşımaktadırlar. Katılımcılar bu düşüncelerini “*Gereklidir ama buradaki öğrenmelerimiz çok daha uzun solukludur. Bunların nasıl öğretileceğine dair verimiz yok...Bu zor bir süreç...*” (A-12) ve “*Gerekli ama şuna bakmak lazım kullanılıyor mu? Bundan önce 2005-2017 arasında bir sürü değer vardı ve değerlerin hiçbiri kullanılmadı neredeyse. Çünkü programa ve ders kitaplarına yedirilmedi...Bunlar gerekli ama soru şu, gerekli olup olmaması ile beraber nasıl kullanılacak? Bence kâğıt üstünde kalacak.*” (A-5) yönündeki düşüncelerle ifade etmektedirler.

Kök değerlerin kazandırılması

Kök değerlerin nasıl kazandırılması gerektiğine yönelik katılımcıların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan verilere yönelik olarak gerçekleştirilen içerik analizi neticesinde akademisyenlerin büyük bir kısmının kök değerlerin “*rol model olunarak*” kazandırılabilirliğini, bazılarının ise “*çeşitli etkinliklerle ve senaryolarla*” kazandırılabilirliğini düşündükleri belirlenmiştir.

Katılımcılar tarafından kök değerlerin nasıl kazandırılması gerektiğine ilişkin belirtmiş oldukları görüşler incelendiğinde bazı katılımcıların kök değerlerin rol model olunarak kazandırılabilirliğine yönelik görüşler belirttikleri görülmüştür. Bu görüşlerin genel manada “*Bir kere benim temel görüşüm, değeri yetişkinler yaşayacak, yetişkinler model olacak. Değer konuşulmaz, değer anlatılmaz, değer yaşanır. Görgülü kuşlar gördüğünü işler. Küçükler büyüklere bakacak.*” (A-3) ve “*Literatürde bilinen değer açıklama, değer analizi filan demeyeceğim... Öğretmen model olmadan, öğretmen davranışı göstermeden asla öğrencide değer oluşmaz...*” (A-5) şeklindeki ifadelerden oluşmaktadır.

Kök değerlerin kazandırılmasının çeşitli etkinliklerle ve senaryolarla yapılması gerektiğinden bahseden katılımcılar ise bu görüşlerini “*...Şöyle bir örnek aklıma geldi. Çanakkale Türküsünde türküyü senaryoya döktüğünüz zaman buradaki milli duyguyu, vatanseverlik duygusunu ön plana çıkarmanın en temel unsurlarından*

bir tanesi, müzik dili oluyor. Yani bu şekilde ulaşma şansına sahip oluyor. Bunu nasıl yaparız, sahneye koyarsınız o dönemin şartlarına uygun bir senaryo yazarsınız, müziklerini verirsiniz, müziklerini verdiğiniz zaman da toplum o değerleri bir şekilde kazanmış olur.” (A-12) ve “...Ben kök değerlerin sadece sözel bilgi ile değil aynı zamanda davranışa dönüştürülerek anlatılmasından yanayım. (A-9) şeklindeki düşünceleri ile dile getirmişlerdir.

Kök değerlerin kazanımının ölçülmesi

Kök değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının ölçülmesinin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin katılımcıların görüşlerinden hareketle ortaya çıkan verilere bakıldığında bazı katılımcıların kök değerlerin kazanımının belirlenmesinin “gözlem ve görüşme” ile yapılabileceğini bazı katılımcıların ise “etkinlikler” aracılığıyla yapılabileceğini dile getirdikleri görülmektedir.

Kök değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesinin gözlem ve görüşme gibi yöntemlerle yapılabileceğini dile getiren akademisyen katılımcılar bu fikirlerini “Öncelikle tavır davranışlardan ortaya çıkıyor. Yani kök değerler biliyorsunuz sınav sorularıyla ölçülen değerler değil. Günlük hayatlarına yaşamlarına birebir etki eden değerler olduğu için toplum içerisindeki tutumları, davranışları, arkadaşlarıyla olan ilişkileri, hocalarıyla, okullarıyla, çevreleriyle, soyut-somut ortaya koydukları düşünceleriyle öğrencilerin bunlardan ne kadar nasibini aldığı ortaya çıkıyor.” (A-13) ve “Kök değerler için geri dönüşler alınmalı, gözlemler yapılmalıdır. Bu gözlemler iki model üzerinden yapılabilir. Bir olumlu davranışları gözleme ve onu paylaşma, olumsuz davranışları gözleme ve onları paylaşma ve değer yargılarında olumlu ve olumsuz arasındaki kıyaslamayı yaparak doğruyu bulmalarına fırsat verilmelidir.” (A-19) şeklinde dile getirmektedirler.

Bazı akademisyen katılımcılar ise kök değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının tespit edilmesinin çeşitli etkinliklerle yapılabileceğini; “...İşte senaryoları verip bu durumda ne yaparsınız diyerek yoklanabilir. Zaten hayatın kendisinde de gözliyoruz ama o yetmeyebilir çünkü her çocuğu elli yıl gözleme şansımız yok. Ama senaryo vererek bu türlü şeyler gözlemlenebilir. Âcizane öyle düşünüyorum, uzman olarak ya ben değerler uzmanı değilim ama bildiğim kadarıyla...”(A-1) ve “Öğrencinin bu değerleri içselleştirip içselleştirmedeğini, hayatına uygulayıp uygulamadığını görmem için ürün yerine süreci, dersten sonraki süreci de izleyebileceğim formlar oluşturmam gerekiyor. Onun bunu benimseyip benimsemediğine yönelik etkinlikler yapmam gerekiyor. Yani sadece soru sormakla olmuyor.” (A-14) şeklindeki düşünceleriyle dile getirmektedirler.

Kök değerler bağlamında programın yeterliği

Akademisyen katılımcıların kök değerler bağlamında kendi öğretim programlarının yeterliğine yönelik görüşleri incelendiğinde katılımcıların büyük bir bölümünün kendi programlarının kök değerler açısından yetersiz olduğunu dile getirdikleri, bazılarının ise kök değerler açısından programlarını yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Kendi öğretim programlarını yetersiz olarak gören katılımcılar bu yetersizliğin kök değerlerin eğitiminin “detaylandırılmamış olmasından” ve kök değerlerin içeriğindeki “eksikliklerin varlığından” kaynaklandığını dile getirmektedirler.

Kök değerler açısından yetersiz program

Katılımcıların büyük bölümü kök değerler açısından programlarının yetersiz olduğunu dile getirmekle beraber bu yetersizliğin kendi programlarındaki kök değerler kısmının detaylandırılmamış olmasına bağlamaktadırlar. Bu durum katılımcıların düşüncelerine; “Yeterli değil. Sevgi deyince ne anlamam lazım, sorumluluk deyince ne anlamam lazım, dürüstlük deyince ne anlamam lazım? Bunun için ortak bir tanım var mı? Bunları nasıl etkinliğe dönüştürüleceği var mı? Programda buna nasıl yer verildiği var mı? Bu soruların hiçbirini göremiyoruz. Dolayısıyla da çok olumlu şeyler söyleyemeyeceğim.” (A-5), “Programımızda benim incelediğim kadarıyla kök değerleri bu onunu birden içerdiğini düşünmüyorum doğrusu... Çok hassas bu konunun bilinçli olarak işlenmediği belli oluyor. Tabi ki iyi niyetle hazırlanmış programlarımız ama kök değerler açısından uzmanlarla görüşüp daha ne yapabildik gibi danışsalar da belki daha iyi olabilirdi.” (A-1) şeklinde yansımaktadır.

Öte yandan katılımcılardan bazıları ise yine programlarındaki kök değerlerin yetersiz olduğunu dile getirmekle beraber bu yetersizliğin sebebinin programlarındaki eksikliklerin varlığına bağlamaktadırlar. Katılımcılar genel olarak programlardaki kök değerlere ek olarak “Atatürkçülük”, “bilim sevgisi”, “bilimsellik”, “birlik olma”, “güven”, “kültürlerarası farkındalık”, “uyum”, “yenilikçilik” ve “21. Yüzyıl değerleri” gibi değerlerin eklenmesi gerektiğinin altını çizmekle beraber genel manada programlarındaki eksikliklerin olduğunu; “Uygulama noktasında yetersiz buluyorum. Yani şöyle yetersiz buluyorum. Öğrenciye kök değeri öğretme noktasında ders kitabında veya uygulama kitaplarını çok karmaşık buluyorum. Yani çocuğa öğretmemiz gereken kök değerlerin verilmesinin ya da verilme şeklinin artık hangi bağlamda vereceksak metinle mi vereceğiz veya işte temel bir beceri içerisinde mi vereceğiz, bunun da tespitinin iyi yapılmış olması gerekiyor.”(A-10) ve “Farklı yaklaşımlarla öğrencinin hayatına yansıtılması gerektiğini düşünüyorum. Tabi bu resim dersiyse sınırlı değil, bütün müfredat programlarında içerdiği

için resim dersi özelinde görsel sanatlar dersi özelinde değerlendirmenin eksik kalacağını düşünüyorum. Ama genel anlamda günlük hayattaki karşılığıyla bunların desteklenmesi gerekiyor. Akademik bilgilerin müfredatta verilerin teorilerin pratiğine geçirilmesinin de bir şekilde çözülmesi gerektiğini düşünüyorum. O anlamda bir yetersizliği var yani.” (A-13) şeklindeki görüşleriyle dile getirmektedirler.

Kök değerler açısından yeterli program

Katılımcılardan bazıları ise programlarının kök değerler açısından eksiksiz hatta fazla bile olduğunu dile getirmişler ve bu düşüncelerini “*Daha ne ekleyelim bunların var ya yarısını alsak millet kurtulur...Bence hiç bu on taneyi ne olduğunu bilelim, uygun öğrenme ortamlarını düzenleyelim, gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmek için ölçme yöntem ve tekniklerini bilelim yeter benim için. Ben sana şunu söyleyeyim bu 10 taneyi gerçekleştiririm daha sonra bu değerlerin yenisini eklenmesini gerektiren ihtiyaçlar ortaya çıkarsa o zaman ekleriz. Bu on tane yeter bence.* (A-14) ve “*Ben çok abartılı buluyorum çok abartı var bence beceriye daha çok vurgu yapılmalı, kavramlara vurgu yapılmalı bence. Tarihin temel kavramları var, onlara vurgu yapılmalı...*” (A-2) şeklindeki ifadeleri ile belirtmişlerdir.

Öğretmen olan katılımcılara ait bulgular

Öğretmen olan katılımcılardan elde edilen verilere dayalı olarak yapılan içerik analizi sonucunda çalışmanın bulgularının beş temel tema etrafında toplandığı görülmektedir. Bu temalardan birincisi “*öğretmenlerce kök değerler*”, ikincisi “*kök değerlerin gerekliliği*”, üçüncüsü “*kök değerlerin kazandırılması*”, dördüncüsü “*kök değerlerin kazanımının ölçülmesi*” ve beşincisi “*kök değerler bağlamında programın yeterliği*” şeklindedir.

Öğretmenlerce kök değerler

Öğretmen olan katılımcı grubunun görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan verilere yönelik olarak gerçekleştirilen içerik analizi neticesinde kök değerlerin öğretmenler tarafından bilinip bilinmediğine ilişkin görüşlerde, kök değerleri öğretmenlerin büyük bir kısmının “*bildiği*”, bazıının ise “*kısmen bildiği*” şeklindeki bulgulara ulaşılmıştır.

Öğretmenler tarafından kendi programlarında yer alan kök değerlerin bilinip bilinmediğine ilişkin ortaya çıkan önemli bir husus bireylerin kök değerleri *bildiklerine* yönelik düşüncelerdir. Bu düşünceler “*Programımız da ki kök değerleri biliyorum. Bunlar dürüstlük, öz denetim, sabır, vatanseverlik, sevgi, saygı, sorumluluk, dostluk, yardımseverlik, adalet bu değerler öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili oldukları ait değerlerle hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.*” (Ö-5) ve “*Programdaki kök değerler tüm programlardaki ortak değerlerdir. Vatanseverlik, yardımseverlik, saygı, sevgi, dürüstlük, sabır, sorumluluk, adalet, dostluk, öz denetim gibi değerlerdir.*” (Ö-15) şeklindeki ifadelerle ortaya konmaktadır.

Kök değerleri bilen katılımcıların yanı sıra bazı öğretmenlerin ise kök değerleri kısmen bildikleri ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadeler katılımcıların “*Evet kök değerleri biliyorum. Şuan tamamını söylemiyorum ama vatanseverlik, yardımseverlik, dostluk ve dürüstlük gibi değerlerdir.*” (Ö-2), “*Evet. Adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, vatanseverlik ve temizlik.*” (Ö-3) ve “*Evet kök değerleri kısmen biliyorum. Dostluk, dürüstlük, adalet, vatanseverlik gibi değerlerdir.*” (Ö-17) yönündeki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Kök değerlerin gerekliliği

Öğretmen olan katılımcıların görüşlerinden hareketle elde edilen veriler üzerinden yapılan analize göre katılımcılar kendi öğretim programlarında yer alan kök değerlerin *gerekli* olduğunu dile getirdikleri görülmektedir. Bunun yanında bazı katılımcıların düşüncelerinden bu gerekliliğin “*toplumsal açıdan gereklilik*”, bazıının düşüncelerinden “*bireysel açıdan gereklilik*”, bazıının düşüncelerinden ise “*eğitimsel açıdan gereklilik*” şeklinde ifade edildiği, öte yandan da bazı katılımcı ifadelerinden kök değerlerin “*gerekli ama eleştirilebilir*” şeklinde düşünüldüğü belirlenmiştir.

Toplumsal açıdan gereklilik

Katılımcılardan bazıları kendi programlarında yer alan kök değerlerin gerekliliğini düşünmektedirler ve bu gerekliliğin toplumsal açıdan bir gereklilik olduğunu altını çizmektedirler. Bu düşünceler onların “*Etkin birey yetiştirme noktasında oldukça zaruri değerlerdir. Bireylerin vatani, milleti için etkin birer vatandaş olmaları bu değerleri kazanabilme dereceleriyle yakından ilgilidir. Bu açıdan bireyler bu değerleri oldukça iyi kazanmaları gerekir.*” (Ö-19) ve “*Bu kök değerlerin öğretilmesi devletin geleceği açısından oldukça önemlidir. Öğrenciler bu değerlere sahip olarak yetişmezse devletin geleceği tehlike altına girer. Çünkü bu değerler doğru kazanılmazsa toplum kenetlenmez. Yaşama amacı tam olarak kavranılmamış olur, toplum bilinci ve devlet bilinci yerleşmez.*” (Ö-24) yönündeki ifadeleriyle açıklanabilir.

Bireysel açıdan gereklilik

Kök değerlerin toplumsal açıdan gerekli olduğunu savunan katılımcılar gibi bazı katılımcılar da kök değerlerin bireysel açıdan gerekli olduğunu altını çizmektedirler ve bu düşünceleri; “Ortaokulu bitirip liseye geçme düzeyine gelmiş bir öğrencinin kesinlikle adı ve soyadı gibi bilmesi gerektiği ve hayatına katması gerektiği değerlerdir...” (Ö-1) ve “İnsanın toplum içinde var olması, bunun yanı sıra mutlu bir birey olması, kültürel değerlerle doğru orantılıdır. Böyle düşünüyorum. Çünkü insanın özünü oluşturan ve hayatını anlamlı kılan öğeler kültürel değerlerdir.” (Ö-23) şeklindeki ifadelerinde de görülmektedir.

Eğitimsel açıdan gereklilik

Katılımcılardan bazıları da diğer katılımcılar gibi kök değerlerin gerekli olduğunu vurgulamakla beraber eğitimsel açıdan bu gerekliliğin olması gerektiğini işaret etmektedirler. Bu durum onların “Her öğrencinin minimum düzeyde her derste sahip olması gereken temel özelliklerdir.” (Ö-22) ve “Kök değerler öğretim konularının bütünleştiricisi, öğretim programının tamamlayıcısıdır. Kök değerler öğrencilerin kazanması gereken önemli değerlerdir.” (Ö-9) yönündeki düşünceleriyle açıklanabilmektedir.

Gerekli ama eleştirilebilir

Katılımcı grubundan bazı öğretmenler ise kök değerlerin gerekliliği konusunda diğer katılımcılarla aynı fikirde olmalarına karşın kök değerler konusunda bazı noktaların eleştirilebilir olduğunu altını çizmektedirler ve bu düşüncelerini “Kök değerler illa ki önemlidir. Ancak insani değerler sınıflandırılarak bunlar kök, diğerleri kök değil şeklinde olması şahısmca doğru değildir. Birçok önemli değer vardır, bu değerleri onların arasından seçip çıkarmak neye göre yapılmıştır. Neden bunlar seçilmiştir? Bu açıdan kök değerleri eleştirmek mümkündür.” (Ö-8) ve “Programa ait kök değerler gereklidir. Ancak bence tamamı hayati değildir. Çünkü bu değerler bazı programlara göre hazırlanmıştır. Bizim ders için kök değerler farklı olmalıdır. Bizim derslerin hayati değerleri farklıdır.” (Ö-20) şeklindeki ifadeleriyle belirtmektedirler.

Kök değerlerin kazandırılması

Kök değerlerin nasıl kazandırılması gerektiğine yönelik katılımcıların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan verilere yönelik olarak gerçekleştirilen içerik analizi neticesinde öğretmenlerin bazıları kök değerlerin “rol model olarak” kazandırılabilceğini, bazıları “çeşitli etkinlik, yöntem ve teknikle” kazandırılabilceğini, bazıları ise “örtük bir şekilde” kazandırılabilceğini düşündüklerini dile getirmişlerdir. Bunun yanında bazı katılımcılar ise kök değerlerin kazandırılmasında “ekstra bir şey yapılamayacağını” belirtmektedirler.

Kök değerlerin nasıl kazandırılması gerektiğine ilişkin katılımcıların belirtmiş oldukları görüşler incelendiğinde bazı katılımcıların kök değerlerin rol model olarak kazandırılabilceğine yönelik görüşler belirttikleri görülmüştür. Bu görüşlerin genel manada “Kök değerler öğrencilere kazandırılırken hadi evladım sen vatanını sev dersek hiç bir faydasını göremeyiz. Bu değerlerin kazandırılmasında en etkin öğretim metodu model olmaktır. Öğrenciye vatanını sev demek yerine ben vatanımı sever ona örnek olursam oda vatanını sever. Değerler kazandırılmış olur.” (Ö-24) ve “Kök değerler hayatın içinden değerler. Bu yüzden öğrencilerin daha iyi benimseyebilmeleri için öncelikle kendim uygulamaya dikkat ediyorum.” (Ö-6) şeklindeki ifadelerden oluşmaktadır.

Kök değerlerin kazandırılmasının çeşitli etkinlik, yöntem ve teknikle yapılması gerektiğinden bahseden katılımcılar ise bu görüşlerini; “Değer öğretiminde öğrencilere tasarım çalışması yaptırıyorum. Öğrenciler teknoloji ve tasarım dersinde bazen bir bayrak figürü işleyerek bazen de bir engelli vatandaşın hayatını kolaylaştıracak projeler çizerek vatan sevgisini kazanıyor. Böylelikle öğrenciler hem vatan sevgisini kazanıyor hem de vatan sevgisinin boyutlarını öğreniyor.” (Ö-22) ve “Ders konusu işlenen yöntem ve teknik değerlerin aktarılmasında da rol oynamaktadır. Konumuzun demokrasi olduğunu var sayalım, çocuklarla demokrasiyi işlerken hem sevgi ve saygıyı kazandırmış oluyoruz, ayrıca öz denetim, adalet gibi değerleri kazandırıyoruz.” (Ö-19) şeklindeki düşünceleri ile belirtmektedirler.

Kök değerlerin kazandırılmasının örtük bir şekilde yapılması gerektiğinden bahseden katılımcılar ise bu düşüncelerini; “Öğrencilere açık havada bu değerleri örtük olarak verdiğimiz düşünün, bu değerleri unutmak hayata geçirmemek mümkün müdür? Okul bir bütün olarak çocuğun gelişimini sağlayacağı yerdir. Bizim dersimiz de bu değerleri kazandırmak için etkin bir yöntem veya teknik kullanmasak da örtük bir şekilde öğrencilere verdiğimiz düşüncesindeyim.” (Ö-1) ve “Kök değerlerin kazandırılmasında bire bir uyguladığımız herhangi bir yöntem ve teknik kullanmıyorum. Kök değerleri ders hakkında verilen görev ve sorumluluklar dâhilinde kazandırmaya çalışıyorum.” (Ö-9) yönündeki ifadeleriyle açıklamaktadırlar.

Kök değerlerin kazandırılmasında ekstra bir şey yapılamayacağını/yapmadığını dile getiren katılımcılar ise bu düşüncelerini, “Matematik dersinde bu değerleri aktaracak yöntem veya teknik yok. Çünkü değerler ile konular

benzer değil. Ya değerleri anlatıyoruz ya da dersimizin konularını işliyoruz.” (Ö-14) ve “Değer öğretimi kâğıtla kalemle olmaz, değer insani birer olgu olduğu için yaşam şartları içinde öğrenilir. Sevgi ve saygıyı öğretmek için ders yapmak pek mümkün gözüküyor.” (Ö-8) şeklinde ifade etmektedirler.

Kök değerlerin kazanımının ölçülmesi

Öğrencilerce kök değerlerin kazanılıp kazanılmadığının ölçülmesinin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden hareketle ortaya çıkan verilere bakıldığında bazı katılımcıların kök değerlerin kazanımının belirlenmesinin “gözlem” ile yapılabileceğini bazı katılımcıların “etkinlikler, yöntem ve tekniklerle” aracılığıyla yapılabileceğini bazı katılımcıların ise “ödevler ve testler” aracılığıyla yapılabileceğini dile getirmektedirler.

Kök değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesinin gözlem yoluyla yapılabileceğini dile getiren katılımcılar bu fikirlerini; “Gerçekleşen değer öğretimi sonucu öğrencinin değerleri kazanıp kazanmadığını kontrol etmek için öğrenciyi gözlerim. Öğrenci karşılaştığı sorunlar karşısında yapması gerekeni mi yapıyor yoksa kendi istediğini mi yapıyor. Eğer kendi istediğini yapıyorsa değeri kazanmamış demektir.” (Ö-24) ve “Değerler ölçülecek, tartılacak bir şey değildir. Bu değerlerin öğrenciler de ne derece bulunduğu ölçülemez. Bunu ölçecek bir test yoktur. Ancak tutum ölçekleriyle bir nebze görülebilir. Gerçek manada kök değerlerin var olup olmadığı ise öğrencilerin ciddi bir gözlemlenmesi sonucunda ortaya koyulabilir.” (Ö-13) şeklindeki sözleriyle açıklamaktadırlar.

Öğrencilerce kök değerlerin kazanılıp kazanılmadığının tespit edilmesinin etkinlikler, yöntem ve tekniklerle yapılabileceğini dile getiren katılımcılar bu düşüncelerini; “Öğrencilerin kök değerler hakkındaki görüşlerine çeşitli yollar ile başvurarak değerleri minimum düzeyde kazanıp kazanmadığını kontrol ediyorum. Bu görüşleri bazen sınıf içi örnek olay uygulaması şeklinde olabiliyor.” (Ö-18) ve “Öğrencilerin tasarımlarını yine öğrencilere yorumlatarak, yorumlayan öğrencinin o değerleri nasıl algıladığını ortaya çıkarıyorum. Bu bir açıdan akran değerlendirme denilebilecek bir metottur.” (Ö-22) şeklindeki düşünceleriyle dile getirmektedirler.

Kök değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesinin ödevler ve testler aracılığıyla yapılabileceğini belirten katılımcılar ise bu yöndeki fikirlerini; “Konularla birlikte öğrencilere aktarılan değerler konularla birlikte çeşitli yöntemlerle test ederek, öğrenip öğrenilmediğini test ediyorum.” (Ö-19) ve “Yapılan çalışmaları inceliyorum. Öğrenciler sorumluluk deyince ne anlamış neyi resmetmiş? Resimlerini inceleyerek birçok yorum yapabiliyorum.” (Ö-10) şeklinde belirtmişlerdir.

Kök değerler bağlamında programın yeterliği

Öğretmen olan katılımcıların kök değerler açısından kendi öğretim programlarının yeterliğine yönelik görüşleri incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun kendi programlarının kök değerler açısından yeterli olduğunu dile getirdikleri, bazılarının ise kök değerler açısından programlarını yetersiz olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Kendi öğretim programlarını yetersiz olarak gören katılımcılar bu yetersizliğin kök değerlerin “derse ve günümüze uygun olmamasından” ve kök değerlerin içeriğindeki “eksikliklerin varlığından” kaynaklandığını dile getirmektedirler.

Kök değerler açısından yetersiz program

Katılımcıların çoğunluğu kök değerler açısından programlarının yetersiz olduğunu dile getirmekle beraber bu yetersizliği kök değerlerin derslerine ve günümüze uygun olmamasına bağlamaktadırlar. Bu durum katılımcıların düşüncelerine; “Programlarımıza ait kök değerler yeterli değildir. Bu kök değerlere evrensel perspektif kazandıracak yeni değerler eklenmelidir. Çünkü bu değerlerin kazandırılmasıyla öğrenciler küresel ve evrensel boyutta etkin vatandaşlar olacaktır.” (Ö-13) “Yeterli bulmuyorum. Öğrenciler tarafından zaten bilinen değerlerin tekrar verilmesini zaman kaybı olarak görüyorum. Değerlerin günümüze uygun olarak öğrencilere merak uyandıracak zihinlerini yoracak ve geleceğe ışık tutacak değerlerle donatılmasının uygun olacağını düşünüyorum.” (Ö-4) şeklinde yansımaktadır.

Öte yandan katılımcılardan bazıları ise yine programlarındaki kök değerlerin yetersiz olduğunu dile getirmekle beraber bu yetersizliğin sebebinin programlarındaki eksikliklerin varlığı ile ilişkilendirmektedirler. Katılımcılar genel olarak programlardaki kök değerlere ek olarak “bağımsızlık”, “barış”, “bilimsellik”, “cumhuriyet”, “sağlık”, “sorgulama”, “spor değerleri”, “teknolojik değerler”, “yaşlılara hürmet” gibi değerlerin eklenmesi gerektiğinin altını çizmekle beraber genel manada programlarındaki eksiklikleri; “Programımız kök değerleri açısından yeterli bulmuyorum. Bunun en önemli sebebi ise yukarıda da bahsettiğim gibi sağlıklı yaşam ve spor hakkında bir değer bulunmamasıdır. Bu değerlere ek olarak diğer tüm dersleri de kapsayan kök değerimiz içerisine spor ile alakalı bir değer koyulması gerektiği kanısındayım.” (Ö-1) ve “Programımız kök değerler açısından bence yetersizdir. Çünkü ortaokullarda bu yükü tek başına sosyal bilgiler dersi üstlenmiştir. Bu değerleri

bir matematikçi bir fenci nasıl öğrenciye aktarabilir ki? Bunu göz önüne alarak sosyal bilgiler dersi programı öğrenci için gerekli tüm değerleri içerecek şekilde dizayn edilmelidir.” (Ö-18) şeklindeki görüşleriyle dile getirmektedirler.

Kök değerler açısından yeterli program

Katılımcılardan bazıları ise programlarının kök değerler açısından eksiksiz, yeterli olduğunu dile getirmişler ve bu düşüncelerini; “*Kök değerler açısından programı yeterli buluyorum. Kök değerler sayfalarca olamayacağına göre bunlardan bir seçim yapılması gerekiyor ve uygun görülenler seçilmiş. Bu değerler de zaten amaca hizmet etmek noktasında yeterlidir”.* (Ö-24) ve “*Türkçe dersini kök değerler açısından yeterli görüyorum. Kök değerleri verme konusunda gerek metin gerekse etkinliklerle verimli bir şekilde bunu sağlamak mümkündür.”* (Ö-23) şeklindeki ifadeleri ile belirtmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Öğretmen yetiştiren farklı bilim dallarında görev yapan akademisyenlerin ve ortaokullardaki farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerin her öğretim programında 2018 yılından itibaren yer almaya başlayan kök değerlere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Akademisyen ve öğretmen olan katılımcılardan elde edilen verilerden yola çıkarak hem akademisyenlerin hem de öğretmenlerin kök değerlere ilişkin görüşlerinin beş temel tema etrafında toplandığı görülmektedir. Bunlar akademisyenlerce kök değerler, kök değerlerin gerekliliği, kök değerlerin kazandırılması, kök değerlerin kazanımının ölçülmesi ve kök değerler bağlamında programın yeterliliğidir.

Akademisyen olan katılımcıların kök değerleri bilip bilmediklerine yönelik yapılan araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından kök değerlerin bilinmediği, yanlış bilindiği tespit edilmiştir. Bunun yanında çok az bir katılımcı kitlesi tarafından ise kök değerlerin yine tam olarak değil de kısmın bilindiği sonucuna ulaşılmıştır. Kök değerlerin öğrencilere kazandırılması için öğretmen yetiştirmekle görevli olan akademisyen katılımcı grubu tarafından kök değerlerin hiç bilinmemesi veya yanlış bilinmesi kök değerlerin nasıl kazandırılacağına öğretmen adaylarına aktarılmasına engel bir durumdur. Çünkü öğretmen adaylarının kök değerleri bilmeyen ya da eksik bilen kişilerden bu konuda eğitim alması düşünülemez. Öte yandan öğretmenler tarafından kök değerlerin bilinip bilinmediğine yönelik ortaya çıkan sonuca baktığımızda ise öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kök değerleri bildiği bazıların ise kısmen bildiği sonucuna ulaşılmıştır. Akademisyenlere nazaran öğretmenlerin genelinin kök değerleri bilmesi kök değerlerin eğitimi ve gelecek kuşaklara kazandırılması açısından olumlu karşılanacak bir durumdur. Çünkü kök değerlerin eğitimi konusunda birinci dereceden sorumlu olan öğretmenlerdir.

Diğer taraftan hem akademisyen olan katılımcıların hem de öğretmen olan katılımcıların kendi öğretim programlarında yer alan kök değerlerin gerekli olduğunu dile getirdikleri ve bu gerekliliğin de bireysel, toplumsal ve ders/eğitimsel açıdan önem arz ettiğini açıklamaktadırlar. Katılımcılar tarafından kök değerlerin bireysel olarak gerekli görülmesi, bireylerin toplumda sağlıklı, huzurlu ve mutlu bir şekilde hayatını devam ettirebilmesi olarak dile getirilirken, toplumsal açıdan gerekliliği ise toplumun huzurlu bir şekilde devamlılığını sürdürebilmesi için belirtilmektedir. Öte yandan kök değerlerin katılımcı grubu tarafından gerekliliğinin ders/eğitimsel bir boyutta görülmesi ise derslerin sadece bilişsel anlamda başarı anlamına gelmemesi gerektiği aynı zamanda duyuşsal başarının da olması gerektiği, bunun da kök değerlerin kazandırılması ile gerçekleşeceğine yönelik bakış açısıdır. Ayrıca kök değerlerin eğitimsel ortamın huzurlu bir şekilde başarıya ulaşması için katkı yaptığı fikri de eğitimsel açıdan gereklilik sunmanın bir başka temelini oluşturmaktadır. Bu sonuçlar Pınaz (2020) tarafından sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik yapılan araştırmanın; Batmaz ve Erdoğan (2019) tarafından sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi hakkındaki düşüncelerine yönelik yapılan araştırmanın; Onat-Sayın (2020) tarafından ilkökul öğretmenlerine yönelik yapılan çalışmanın; Bayırlı, Doruk, ve Tüfekci, (2020) ve Ergin ve Karatas (2014) tarafından öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerine yönelik yapılan çalışmaların sonuçlarıyla ile benzerlik göstermektedir. İlgili araştırmaların sonuçlarında katılımcılarca değerlerin bireysel, toplumsal ve eğitimsel açıdan gerekliliğine ilişkin bulgulara, değerlerin insanların hayatlarında önemli bir kavram olduğuna, bireye ve topluma değerler eğitiminin faydalı olduğuna yönelik sonuçlara rastlanılmaktadır. Diğer taraftan bu sonuç özelinde bazı akademisyen ve öğretmen katılımcıların kök değerleri gerekli görmekte beraber bazı noktalarda eleştirilebilir olduğunu da düşündükleri tespit edilmiştir. Akademisyen olan katılımcılar bu eleştirileri genel olarak kök değerlerin nasıl kazandırılacağına dair her hangi bir bilginin olmayışı ile temellendirirken, öğretmen katılımcılar ise kök değerlerin bazıların kendi programlarıyla örtüşmediğine, hafif kaldığına ve özenli seçilmediğine bağlamaktadırlar.

Araştırmada bir başka sonuç ise katılımcılar tarafından kök değerlerin nasıl kazandırılacağına yönelik düşüncelerdir. Akademisyen olan katılımcılar ile öğretmen olan katılımcılar kök değerlerin rol model olunarak ve

çeşitli etkinlikler, senaryolar, yöntem ve teknikler yoluyla kazandırılacağı noktasında fikir birliği etmektedirler. Öte yandan öğretmen katılımcılardan bazıları ise örtük bir şekilde kazandırılması gerektiğini düşünmektedirler. Bu ifadeler Pınaz (2020) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. İlgili çalışmada katılımcılar değerlerin kazandırılmasında çeşitli etkinliklerin, yöntem ve tekniklerin yapılması gerektiğini ve öğrencilere rol model olunması gerektiğinden bahsetmektedirler. Bunun yanı sıra mevcut çalışmada öğretmen olan katılımcılardan bazıları ise kök değerlerin kazandırılması için fazladan bir şey yapmaya gerek olmadığını dile getirmekle beraber bu durumu da derslerinin kök değerlerin öğretimi için uygun olmadığına ve derste bu eğitimin yapılamayacağına bağlamaktadırlar. Akademisyenlerin ve öğretmenlerin kök değerlerin kazandırılmasında değer eğitim yaklaşımları olan değer aktarma, değer geliştirme ve bütüncül değerler eğitimi gibi bilindik ve popüler olan yaklaşımlardan söz etmemeleri ilginçtir. Küçük Turgut (2020), bu yaklaşımların dayandığı bir felsefi temelin olduğunu ve bunların değerlerin kazandırılmasında başvurulan yaklaşımlar olduğundan bahsetmektedir. Dolayısıyla kök değerlerin kazandırılmasından dolayı olarak sorumlu olan akademisyenlerle doğrudan sorumlu olan öğretmenlerin değer eğitim yaklaşımlarını bilmeden, önemsemeden ve kullanılmasını önermeden ya da kullanmadan kök değerlerin kazandırılmasının başarıyla sonuçlanmasını beklemek boşuna bir uğraş olarak kalacaktır, denilebilir. Çünkü özellikle kök değerlerin öğretiminden doğrudan sorumlu olan öğretmenlerin bu değerlerin eğitime yönelik yöntem ve teknikleri çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Zira öğretmen gerek ahlakıyla ve karakteriyle gerekse eğitimi olarak sahip olduğu mesleki ve bilgi donanımı ve yetenekleriyle eğitimin hedeflediği değerler eğitimini başarıya ulaştırabilecek yegâne kişidir (Ekşi ve Ersoy, 2020; Harris, 1991).

Kök değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının ölçülmesine yönelik akademisyen ve öğretmenlerin görüşlerine ilişkin sonuçlara baktığımızda ise her iki grupta bu ölçme işleminin gözlemle, görüşmelerle ve etkinliklerle olabileceğini belirtmektedirler. Gözlem yönteminin değerlerin kazanılıp kazanılmadığının tespit edilmesindeki kullanımı Kuzu (2015) ve Kuzu-Jafari ve Demirel (2019) tarafından yapılan çalışmalarda da belirtilmektedir. Okul öncesi öğretmenleri ile gerçekleştirilen çalışmalarda, değerlerin kazandırılmasının ölçülmesinde öğretmenlerin gözlem yöntemini kullanmış olduklarından bahsedilmektedir. Öte yandan bu çalışmada öğretmen olan katılımcılar gözlem, görüşme ve etkinliklere ek olarak çeşitli yöntem/tekniklerle, ödevler ve testler aracılığıyla da bu işlemin gerçekleşeceğini vurgulamaktadırlar. Bu sonucu D'Andrade'in (2008) çalışması da desteklemektedir. İlgili çalışma, değerlerin gözlemler ve görüşmeler yapılarak kazanılıp kazanılmadığının belirleneceğinden bahsetmiştir. Ancak değerlerin kazanılıp kazanılmadığının değerlendirilmesi zor bir süreçtir. Herkes tarafından bilinen ve benzer sonuçlara ulaşmada kullanılabilir bir ölçme aracı maalesef bulunmamaktadır. Bu durumda değerlerin duyuşsal bir alan olmasının da payı vardır. Ancak bazı katılımcıların dile getirdiği gibi gözlem yoluyla ve çeşitli etkinliklerle de olsa kısmen ölçmenin yapılabileceği düşünülmektedir. Ancak buna karar verebilmek için uzun soluklu bir gözlemlemenin ve etkinliklerin uygulanıyor olması gerekmektedir.

Son olarak katılımcıların kendi programlarını kök değerler açısından yeterli görüp görmediklerine ilişkin sonuçlara baktığımızda ise akademisyen olan katılımcıların büyük çoğunluğunun kendi programlarını kök değerler açısından yetersiz gördükleri, bir kısmının ise yeterli gördükleri; öğretmen olan katılımcıların ise akademisyenlerin aksine kendi programlarını kök değerler açısından büyük çoğunlukla yeterli gördükleri, bazıları ise yetersiz gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Topal (2019) tarafından öğretmenlere yönelik yapılan çalışmada da öğretmenlere kök değerlerin değerler eğimi için yeterli olup olmadığı sorulmuş ve öğretmenlerin yarıdan fazlasının yeterli olmadığını belirttikleri görülmüştür. Bu sonuç mevcut araştırmanın sonucuyla kısmen farklılaşmaktadır. Mevcut araştırmada öğretmenlerin büyük çoğunluğu kendi programlarındaki kök değerleri yeterli görmektedirler. Öte yandan bu sonuç Özmen, Er ve Gürgil (2012) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. İlgili çalışmaya katılan öğretmenler de kendi derslerindeki değerleri yeterli görmektedirler. Ayrıca bu sonuç özelinde, büyük oranda kök değerleri bilmeyen akademisyenlerin kendi programlarını yetersiz olarak değerlendirmeleri derinlemesine incelemeye değer ilginç bir sonuçtur. Öte yandan akademisyenlerin kök değerler açısından kendi programlarını yetersiz olarak görmeleri, kök değerlerin eğitiminin programlarda detaylandırılmamış olmasından ve kök değerlerin içeriğinde yer alan eksikliklerden olduğu gerçeğine dayandırılmaktadır. Buradan hareketle 2018 yılında yenilenen öğretim programlarına bakıldığında kök değerlerin eğitiminin detaylandırılmadığı görülecektir. Bu noktada akademisyenlerin kök değerlerinin eğitime yönelik detaylı bilgi verilmemesinden kaynaklı kendi programlarını yetersiz olarak görmelerinin haklılık payı olduğu söylenebilir. Öğretmen olan katılımcıların ise kendi öğretim programlarını kök değerler açısından yetersiz olarak görmeleri, kök değerlerin derslerine ve günümüze uygun olmayışından ve kök değerlerdeki eksikliklerin varlığından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların burada belirttikleri eksiklikler aslında her bir katılımcının kendi dersinin amaçları ve işleyişi açısından kök değerleri belirleme isteğinden kaynaklanmaktadır. Farklı branşlardaki katılımcılar kendi derslerine yönelik kök değerlerin olmasını istemekte ve her dersin, kök değerlerin eğitimini üstlenmesi noktasında ortak sorumluluk alması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durum, ilgili programlarda nasıl yapılması gerektiği eksik olan kök değerlerin eğitimi de göz önünde bulundurulduğunda, tüm programlarda ortak

olarak belirlenmiş olan kök değerlerin, her bransa hitap etmediği, ilgililer tarafından zorlama bir kök değerler eğitimi amaçlandığının göstergesi sayılabilir. Bu sonuçlardan hareketle; özellikle kök değerlerin eğitiminden doğrudan sorumlu olan öğretmenler başta olmak üzere öğretmen yetiştiren akademik personelin kök değerler ve eğitimi konusunda gerekli akademik desteği almaları sağlanabilir. Öte yandan öğretim programlarında yer verilen kök değerlerin ve eğitiminin tüm programlara hitap edecek bir biçimde düzenlenmesi ve değer eğitiminin uygulamasının nasıl yapılacağına dair derinlemesine bilgilerin tüm programlarda yer alması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. ve Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 105-113.
- Arpacı, M. (2014). Öğretmen ve velilerin İDKAB dersinde değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(2) , 107-121.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1) , 195-213.
- Başçı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Erzurum Örneği)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Batmaz, O. ve Erdoğan, T. (2019). Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(6), 2681-2692.
- Bayırlı, H., Doruk, O. ve Tüfekci, A. (2020). Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: Afyonkarahisar örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(3) , 865-894.
- Brand, D. L. (1999). *Educating for character in the united states army: A study to determine the components for an effective curriculum for values education in basic training units*, Unpublished Ph. D. Thesis, South Carolina: South Carolina University.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara: Pegem.
- Cummings, W. K. (2009). Globalization, social capital, and values: The case of the pacific basin, J. Zajda and H. Daun (Eds.), *Global Values Education: Teaching Democracy and Peace*, Dordrecht Heidelberg London New York: Springer.
- Çengelci, T., Hancı, B. & Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25) , 33-56.
- D'Andrade, R. (2008). *A Study of personal and cultural values American, Japanese, and Vietnamese*, NewYork: Palgrave Macmillan.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Deniz, D. (2018). Matematik öğretim programında yer alan değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16) , 678-705.
- Duran, E. ve Bitir, T. (2021). İlkokul öğretmenleri, öğrencileri ve velilerinin değer algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2), 252-269.
- Ekşi, H. ve Ersoy, F. (2020). Karakter ve değer eğitiminde rol model olarak öğretmen, H. Ekşi ve A. Katılmış (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi içinde* (ss. 143-178), Ankara: Nobel.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2020). Kavramsal çerçeve: Temel kavramlar, H. Ekşi ve A. Katılmış (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi içinde* (ss. 1-25), Ankara: Nobel.
- Ergin, E. ve Karataş, S. (2014). Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: Bir durum çalışması. *Journal of Educational Science*, 2(2), 33-45.
- Erkuş, S. ve Yazar, T. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 196-211.
- Freakley, M., Burgh, G. and MacSporran, L. T. (2008). *Values education in schools: A resource book for student Inquiry*, Camberwell, VIC, Australia: ACER Press.
- Halstead, J. M. and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research, *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Halstead, J.M. (2005). Values and values education in schools, J. M. Halstead and M. J. Taylor (Ed.) *Values in education and education in values*, London & Washington, D.C.: Taylor & Francis Group.
- Gökalp, N. (2021). Değer felsefesi, N. Gökalp (Ed.), *Değer çalışmaları içinde*, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss.7-30).
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

- Gündüz, M. (2019). Fen Bilgisi Öğretmenlerine Göre Kazanımlardaki Kök Değerler Ve Değerleri Öğretme Yöntemlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 5 (2), 184-197.
- Günör, R. B. (2021). Etik değerler veya değer'in etik boyutu, N. Gökalp (Ed.), *Değer çalışmaları* içinde, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss.83-96).
- Harris, E. L. (1991). *Identifying integrated values education approaches in secondary schools*. Unpublished Ph. D. Thesis, Texas A&M University, Texas, USA.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2020). *Ahlak, değerler ve eğitimi* (3. Basım), İstanbul: DEM.
- Kılcan, T. (2020). Ortaokul öğretmenlerinin öğretim programlarında yer alan kök değerlerin önem sırasına ve eğitimine ilişkin görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 134-145.
- Kozikoğlu, İ. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2698-2720.
- Kuzu, K. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ve bu görüşlerin sınıf içi uygulamalara yansımaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi.
- Kuzu-Jafari, K. ve Demirel, M. (2019). Okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi International*, 4(1), 13-35.
- Küçük-Turgut, B. (2020). Değerler eğitimi yaklaşım ve uygulamaları. H. Ekşi ve A. Katılmış (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* içinde (ss. 95-114), Ankara: Nobel.
- Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Merriam, S. B. (2013). Araştırmanın desenlenmesi ve örneklem seçimi (Çev. S. Turan ve D. Yılmaz), S. Turan (Çev. Ed.), *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*, Ankara. Nobel. ss.55-82.
- Meydan, A. ve Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 1(1) , 20-37.
- Montagu, A. (2000). Çocuklarımıza ahlâki değerleri nasıl kazandırabilirsiniz?, R. Öncül (Çev.), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Onat-Sayın, N. (2020). İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili görüşleri (Merkezefendi ilçe örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi.
- Özalp-Kaplan, N. (2014). *İlkokullarda değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Özdemir, T. Y. , Boydak Özcan, M. ve Akgün, M. (2017). Öğretmen görüşleriyle değerler eğitimi odaklı eğitim denetimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1) , 35-52.
- Özensel, E. (2021). Toplumsal değerlerin taşıyıcı kurumu olarak aile ve aile değerleri, N. Gökalp (Ed.), *Değer çalışmaları* içinde, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss.61-82).
- Özmen, C., Er, H. ve Gürgil, F. (2012). İlköğretim branş öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 297-311.
- Robb, B. (1998). What is values education - and so what? *The Journal of Values Education*, 1, 1-11.
- Pırnaz, E. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kök değerlere yönelik görüşleri (Kahramanmaraş ili örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Theodorsan, G.A. & Theodarsan, A. (1979). *A modern dictionary of sociology*. New York: Barnes & Noble.
- Toomey, R. (2009). The double helix and its implications for the professional lifelong learning of teachers, T. Lovat and R. Toomey (Eds.), *Values education and quality teaching*, Science+Business Media B.V.: Springer.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1) , 245-254.
- Uzun, M. ve Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Veugelers, W. and Vedder, P. (2003) Values in teaching, *Teachers and Teaching*, 9(4), 377-389.
- Yalar, T. ve Yanpar Yelken, T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38) , 79-98.
- Yazar, T. & Yanpar-Yelken, T. (2016). İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 4(10), 44-58.
- Yılmaz, F. (2017). Karakter eğitimi ve karakter eğitimi programları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 234-257.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Values, which have a share in both the integration of the individual into the society and the continuity of a peaceful and healthy coexistence in the social sense, as the product of an individual and more social effort, lay the groundwork for people to act according to the roles that will allow them to live together and without problems. For this reason, the transfer of values to future generations is an issue that should be supported by all segments of society, especially educational institutions. It is a well-known fact that lessons cannot achieve success on their own in values education activities carried out in schools. Here, the thoughts and competencies of the teachers who teach the lessons about the root values, their inclination will reveal the fate of the activity to be done. On the other hand, the opinions and thoughts of the teachers who teach the courses about the root values in their fields and their education, and the opinions and thoughts of the instructors who have a share in the preparation of the teachers for the teaching profession during their undergraduate life, in which they receive their education, both on the competence of the teachers who will teach the root values, and on the root values. It is thought that the root values that will be brought to future generations will directly and indirectly affect their education.

When the literature is examined, it is known that there are various studies that reveal the views of teachers on values education. However, the research examining the views and thoughts of both teachers in different branches and instructors training teachers in different fields about values and root values has not been found in the literature. In this context, the current research was carried out to determine the views of the instructors in different disciplines who train teachers and the teachers who are responsible for gaining the root values in different branches. The study is important in terms of revealing how root values and education are evaluated by various branch teachers and instructors. Because the future and success of root values and education depends on the adoption of this subject and the fulfillment of their responsibilities by the instructors in different fields who train teachers and teachers in various branches. In addition, it is thought that the study will guide the studies on root values and education in different branches, and contribute to the development of the curricula of various courses on values and root values in the following periods.

Method

This study, which was carried out in order to determine the views of academicians working in teacher training faculties and teachers working in secondary schools, on root values was carried out in accordance with the basic qualitative research design evaluated within the qualitative research paradigm. In this context, in the present study by the researchers, besides the various duties and responsibilities of the academicians; Considering that they also have responsibilities in the training of teachers who are directly effective in gaining the root values to the students, the reason for the design and conduct of this study in the basic qualitative research design is the interpretation of the root values and their education and the meanings they ascribe to the root values, based on the fact that the teachers in secondary schools personally have a role in the acquisition of the root values. The participant group of the research consists of 14 academicians (2 women, 12 men) and 24 teachers (15 women, 9 men) determined according to the easily accessible situation sampling. A semi-structured interview form created by the researchers was used to collect data in the study. The obtained data were analyzed by content analysis.

Findings

As a result of the content analysis based on the data obtained from the participants of the research (academic/teacher), it is seen that the findings of the study are concentrated around five main themes. The first of these themes is "root values by academics/teachers", the second is "necessity of root values", the third is "gaining root values", the fourth is "measurement of the acquisition of root values" and the fifth is "the adequacy of the program in the context of root values".

Conclusion, Discussion and Suggestions

Based on the data obtained from the participants, who are academicians and teachers, it is seen that the opinions of both academicians and teachers about root values are gathered around five basic themes. In the research conducted to determine whether the academic participants knew the root values, it was determined that the root values were not known by the majority of the participants, and they were misunderstood. In addition, it was concluded that the root values were known only partially, but not completely, by a very small number of participants. On the other hand, when we look at the result for the teachers, it is concluded that the majority of the teachers know the root values, and some of them partially.

On the other hand, both the participants who are academicians and the participants who are teachers state that the root values in their curriculum are necessary and that this requirement is important in terms of individual, social and course/educational.

Another result of the research is the thoughts on how to gain the root values by the participants. Participants who are academics and participants who are teachers agree that root values will be gained by being a role model and through various activities, scenarios, methods and techniques. On the other hand, some of the teacher participants think that it should be taught implicitly. Some of the participants, who are teachers in the current study, state that there is no need to do anything extra for the acquisition of root values, but they also attribute this situation to the fact that their lessons are not suitable for the teaching of root values and this training cannot be done in the lesson. It is interesting that academics and teachers do not talk about the well-known and popular approaches such as value transfer, value development and holistic values education, which are value education approaches in gaining root values.

When we look at the results of the opinions of academicians and teachers about measuring whether the root values are acquired by the students, they state that this measurement process can be done by observation, interviews and activities in both groups.

Finally, when we look at the results about whether the participants see their own programs as sufficient in terms of root values, the majority of the participants, who are academicians, see their own programs as insufficient in terms of root values, and some of them find it sufficient; On the other hand, it was concluded that the participants, who are teachers, considered their own programs mostly sufficient in terms of root values, and some of them insufficient, unlike the academicians. In addition, specific to this result, it is an interesting result that is worth examining in depth that the academicians who do not know the root values evaluate their own programs as inadequate. On the other hand, the fact that academicians see their own programs as inadequate in terms of root values is based on the fact that the education of root values is not detailed in the programs and it is one of the deficiencies in the content of root values. From this point of view, when we look at the curriculum renewed in 2018, it will be seen that the education of root values is not detailed. At this point, it can be said that it is justified for the academicians to see their own programs as inadequate due to the lack of detailed information on the education of root values. The fact that the participants, who are teachers, see their curriculum as inadequate in terms of root values, is due to the fact that the root values are not suitable for their lessons and today, and there are deficiencies in the root values. The shortcomings stated by the participants here are actually due to the desire of each participant to determine the root values in terms of the aims and functioning of their own lesson. Participants in different branches want to have root values for their own lessons and they state that each lesson should take joint responsibility to undertake the education of root values. This situation can be considered as an indication that the root values, which are determined as common in all programs, do not appeal to every branch, and that a forced root values education is aimed by the relevant programs, considering the education of the root values that are missing how to be done in the relevant programs. Based on these results; It can be ensured that the academic staff who train teachers, especially those who are directly responsible for the education of root values, receive the necessary academic support for root values and education. On the other hand, it can be ensured that the root values and education in the curriculum are organized in a way that will appeal to all programs, and that in-depth information on how to practice values education can be included in all programs.